

MUNICIPIUL CAHUL DIN PUNCT DE VEDERE DEMOGRAFIC, EDILITAR, ECONOMIC ȘI CULTURAL (CONFORM DATELOR RECENSĂMÂNTULUI DIN 29 DECEMBRIE 1930) (I)

Nicolae ENCIU

Doctor habilitat în istorie, cercetător științific principal, Universitatea de Stat din Moldova. Domenii de preocupare: istoria contemporană a românilor și universală, demografia contemporană. Cărți publicate: *Scrierea și rescrierea istoriei. Tendințe recente în istoriografia rusă de reinterpretare a participării Rusiei țariste la Primul Război Mondial*. Chișinău: ARC, 2016; 1918. *Pe ruinele imperiului spulberat de istorie. Basarabia în pragul modernității*. ARC, Chișinău, 2018; *În componența României Întregite. Basarabia și basarabenii de la Marea Unire la notele ultimative sovietice*. București: Editura Academiei Române, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2018; *Emmanuel de Martonne – l'avocat de la Roumanie à la Conférence de Paix à Paris en 1919–1920 en matière de Besarabie*. Mauritius: Éditions Universitaires Européennes, 2018 etc.

Municipiul Cahul din punct de vedere demografic, edilitar, economic și cultural (conform datelor recensământului din 29 decembrie 1930) (I)

Rezumat. Întemeiat pe o gamă largă și variată de surse documentare și statistice, prezentul studiu urmărește istoria municipiului Cahul din punct de vedere demografic, economic, edilitar și cultural între cele două războaie mondiale. Studiul conține o scurtă incursiune în istoria atestării documentare și a întemeierii orașului Cahul, cea mai veche denumire fiind „Șcheia”, nume atestat într-un act oficial al domnitorului Ștefan cel Mare din 2 iulie 1502, dar și „Frumoasa”, așa cum figurează pe harta Moldovei întocmită de Dimitrie Cantemir la 1716. Este efectuată o analiză a evenimentelor produse în localitate în anii renașterii naționale din 1917–1918, constatându-se caracterul benefic al marelui eveniment al Unirii Basarabiei cu Vechiul Regat al României inclusiv pentru populația orașului Cahul. Partea a doua a studiului tratează istoria propriu-zisă a or. Cahul între cele două războaie mondiale. La o distanță de peste trei decenii de evoluție liberă a istoriografiei naționale, apare drept evident adevărul că în anii sovietici, orașul Cahul, la fel ca toate localitățile din interfluviul pruto-nistrean, au avut parte de o istorie paralelă, ideologizată și falsificată, în contradicție pregnantă cu istoria reală a localității, în special evenimentele și procesele produse în cadrul deceniilor interbelice românești fiind falsificate, denaturate și prezentate după tiparele ideologiei sovietice.

Cuvinte-cheie: oraș, Cahul, reședință, județ, renaștere națională, Bugeac, Valul lui Traian, deceniile românești, reforma agrară, recensământ, populație, învățământ, știință de carte.

The Municipality of Cahul from a Demographic, Urban, Economic and Cultural Point of View (According to the Census Data of December 29, 1930) (I)

Abstract. Based on a wide and varied range of documentary and statistical sources, the present study traces the history of the municipality of Cahul from a demographic, economic, urban and cultural point of view between the two world wars. The study contains a short foray into the history of documentary attestation and the foundation of the city of Cahul, the oldest name being “Șcheia”, a name attested in an official act of ruler Ștefan cel Mare dated July 2, 1502, but also “Frumoasa”, as it appears on the map of Moldova drawn up by Dimitrie Cantemir in 1716. An analysis of the events produced in the locality during the years of the national renaissance from 1917–1918 is carried out, noting the beneficial nature of the great event of the Union of Bessarabia with the Old Kingdom of Romania, including for the population of the city of Cahul. The second part of the study deals with the actual history of the town. Cahul between the two world wars. At a distance of over three decades of free evolution of national historiography, the truth appears as obvious that during the Soviet years, the city of Cahul, like all the localities in the Pruto-Dniester interfluvium, had a parallel history, ideologized and falsified, in significant contradiction with the real history of the locality, especially the events and processes produced during the Romanian interwar decades being falsified, distorted and presented according to the patterns of Soviet ideology.

Keywords: city, Cahul, residence, county, national renaissance, Bugeac, Valul lui Traian, Romanian decades, agrarian reform, census, population, education, book science.

Argument

„De pe dealul Crihanei, zării Cahulul, – scria la 1908 în notele sale de călătorie cunoscutul scriitor și publicist de la ziarul „Evenimentul”, State Dragomir. – Linia regulată a ulițelor îți fac o frumoasă și deosebită impresie. Are o poziție așa de frumoasă naturală, încât aici trebuie căutat motivul care i-a îndemnat pe primii lui locuitori să-l numească Frumoasa”. În aceiași termeni elogioși avea să se pronunțe și scriitorul Geo Bogza peste circa trei decenii, consemnând „așezarea lui atât de precis aliniată: zece străzi paralele, pe care le taie perpendicular alte zece străzi paralele. Pare construit cu rigla și echerul” [1].

Conform *Dicționarului geografic al Basarabiei* întocmit de Zamfir Arbore [2], „Cahul” este numele purtat de un lac în fostul județ Ismail, de un râu în aceeași regiune, iar actualmente, de unul din cele mai importante orașe din sudul Republicii Moldova. Purtând de-a lungul timpului și alte denumiri [3], – cea mai veche fiind „Șcheia”, nume atestat într-un act oficial al domnitorului Ștefan cel Mare din 2 iulie 1502 [4], dar și „Frumoasa”, așa cum figurează pe harta Moldovei întocmită de Dimitrie Cantemir la 1716, – localitatea și-a consolidat actuala denumire începând din prima jumătate a secolului al XIX-lea când, printr-un *ucaz* al împăratului Nicolae I din 18 decembrie 1835, județul Leova a fost desființat, iar centrul administrativ, împreună cu toate instituțiile, a fost transferat în Frumoasa, rebotezată acum în orașul Cahul. Conform art. 6 al decretului respectiv, „pentru a înlesni comunicarea locuitorilor județului Leova cu administrația județeană și judecătoria, și pentru a facilita poliției județene exercitarea obligațiilor sale, administrația județeană Leova, judecătoria județeană se transferă în localitatea Frumoasa, redenumind-o în orașul Cahul, respectiv și județul în loc de Leova, Cahul, Leova rămânând în continuare localitate [5].

Câțiva ani mai târziu, în 1840, guvernatorul Basarabiei, P.I. Fiodorov, a cumpărat satul Frumoasa, împreună cu pământurile învecinate în suprafață totală de 4 mii de ari de la Egor Balș pe numele soției sale, Ecaterina Fedotovna (Fo-

tievna) [6]. Având deja experiență în crearea de orașe, prin amenajarea părții noi a Chișinăului, noul proprietar a procedat la edificarea noului oraș conform unui plan bine gândit, în care erau indicate atât cartierele, piețele și obiectele existente, cât și cele care urmau a fi construite. În așa mod, în locul fostului „sătișor” Frumușica se afirmă un nou oraș Cahul [7]. Un document datând din 15 septembrie 1842 relatează, că în conformitate cu decretul lui Nicolai I, „în regiunea Basarabia a fost hotărnicit orașul Cahul, cu toate domeniile sale existente la cumpărarea lui de la consilierul de clasa VII, Egor Balș de către Excelența Sa, Ecaterina Fiodorov” [7, p. 6].

După Războiul Crimeii din 1853–1856, orașul Cahul, devenit românesc, este transformat în capitală de județ, fiind cumpărat de un nou proprietar, negustorul din Ismail, Dimitrie Caravasilă, care va contribui în mod substanțial la dezvoltarea și modernizarea orașului. Astfel, pe lângă zecile de mori de vânt și de apă existente până atunci, care erau puse în funcțiune cu ajutorul cailor, apare o moară cu aburi (proprietar I. Hronopoulo), trei fabrici mici de cărămidă (proprietari frații Sizov, precum și N. Nichitin), trei ateliere de olărie (proprietari M. Gonceanenco, V. Motailo, T. Tuluc).

Concomitent cu obținerea statutului de reședință județeană, în Cahul încep lucrări de amenajare a orașului, se înfiripă o viață culturală românească, își fac apariția mici întreprinderi industriale, se instalează organele și instituțiile administrației de stat. Începe o intensă activitate de culturalizare și de instruire a populației. Se deschid aici primele școli elementare, iar Departamentul învățământului de la Iași trimite în sudul Basarabiei profesori, manuale și materiale didactice. În 1858 ia ființă școala urbană de băieți din Cahul, cu 36 de elevi și cu D. Teodorescu în calitate de profesor. În scurt timp se deschide și cea dintâi școală urbană de fete, iar în curs de zece ani (1857–1867) se vor deschide școli rurale, practic, în toate comunele din județ [8, p. 27].

După semnarea armistițiului în războiul ruso-româno-turc și în conformitate cu Tratatul de pace ruso-turc de la San Stefano, din 19 februarie / 3 martie 1878, județele Cahul, Bol-

grad și Ismail, retrocedate Moldovei prin Tratatul de la Paris din 1856, sunt reanexate Imperiului Rus. Pe teritoriul românesc de la est de Prutul inferior se reinstaurează regimul administrației țariste, cele trei județe fiind reunite în unul singur, cu centrul în or. Ismail [8, p. 28-29]. În consecință, după războiul ruso-turc din 1877-1878 orașul Cahul își pierde statutul de capitală de județ, pentru a-l recâștiga la sfârșitul Primului Război Mondial.

De-a lungul timpului, orașul și județul Cahul s-au remarcat ca un ținut cu bogate și temeinice tradiții istorice, științifice și culturale. Un moment istoric important legat de ținutul Cahul îl constituie celebrul „Val al lui Traian” (Zidul de Jos), construit, conform specialiștilor, de romani în timpul lui Constantin cel Mare [9, p. 111]. Valul era o continuare a celui din jurul or. Galați de astăzi, întinzându-se pe o lungime de 126 km de la localitatea Vadul lui Isac de pe Prut, în raionul Cahul, către est în Bugeac, ajungând la lacul Sasâc, la 50 km vest de Nistru. Este de remarcat că Valul lui Traian era redat pe stema ținutului Cahul, din Basarabia țaristă.

Ținutul Cahul păstrează inclusiv amintirea unor glorii militare ce duc până în Evul Mediu: aici au avut loc mari bătălii cu turcii, drept mărturie stând statuia neînfricatului domnitor al Moldovei, Ioan Vodă (1572-1574), supranumit în tradiția istorică „cel Cumplit”, iar istoricul C.C. Giurescu propunând să fie numit „cel Vi-teaz” [10, p. 120].

Nu a fost străin de aceste locuri celebrul scriitor, lingvist, filolog și istoric român Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907) [11, p. 201]. Numit fiind, în 1858, judecător la Cahul, B.P. Hasdeu a continuat să se documenteze pentru viitoarea-i monografie „Ioan Vodă cel Cumplit (1572-1574)” [12, p. 244], fiind fascinat de bogăția istoriei acestor meleaguri sudice și notând: „Aici, undeva în apropiere, se afla un oraș dacic dărâmat de macedonenii lui Alexandru cel Mare în expedițiunea lor dincoace de Dunăre; aici, perșii lui Dariu Istasp trecură și retrecură Istrul în nefericitul lor război cu nomazii sciți; aici, mai târziu, împăratul roman Valinte o pățise hazardându-se contra Goților; aici, până

astăzi, se dezgroapă în toți anii din misterul țarinei prețioase antichități grece și latine, testamente ale unei lumi pierdute...” [1].

Sfârșitul unei lumi. Orașul Cahul în anii renașterii naționale (1917-1918)

Războiul mondial și revoluția rusă, afirma un bun cunoscător al acelei perioade, Petre V. Ștefănuță, „au dărâmat zidurile pușcării popoarelor – Rusia țaristă – de unde au ieșit la limanul vieții lor naționale și românii din Basarabia” [13, p. 133].

Adevărul respectiv și-a găsit o deplină confirmare în chiar primele zile după Revoluția din februarie 1917 din Rusia: la 3/17 martie 1917 a luat sfârșit perioada de domnie a dinastiei Romanov (1613-1917), iar, odată cu prăbușirea Imperiului, Rusia a fost transformată în republică.

Înlăturarea de la putere a dinastiei Romanovilor, în urma revoluției din februarie 1917 și instaurarea unui Guvern Provizoriu care a funcționat aproape opt luni – de pe 27 februarie / 12 martie și până pe 25 octombrie / 7 noiembrie, – a produs un val uriaș de speranțe, în Rusia ca și în întreaga lume, că în această veritabilă închisoare a popoarelor se va instaura, pentru prima oară în istoria ei milenară, un regim al democrației liberale. Astfel, toți cetățenii au devenit egali în fața legii, libertatea deplină – religioasă, de exprimare, a presei, a adunărilor, a uniunilor și a grevelor – a devenit o realitate; în afară de drepturi egale, minoritățile etnice au obținut autonomie, iar Polonia a fost declarată independentă [14].

Declanșată în capitala Imperiului Rus, revoluția s-a răspândit în mod vertiginos până în cele mai îndepărtate periferii ale acestuia, trezind la viață politică și națională toate popoarele subjugate, care au revendicat cu tărie dreptul lor la autodeterminare, conform principiului naționalităților proclamat de revoluție [15, p. 69-70].

În Basarabia, printre primele revendicări care au canalizat mersul evenimentelor social-politice, economice și culturale a fost programul Partidului Național Moldovenesc, examinat și adoptat în primă lectură la 20 martie

1917, iar în variantă finală, la 5 aprilie același an, care își propunea ca obiectiv să lupte pentru „dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătorești, școlare și economice a Basarabiei” [16, p. 22].

Urmărind obiectivul propagării și implementării cât mai largi și depline a principiilor democratice proclamate de Guvernul Provizoriu de la Petrograd, Comitetul Executiv Central Moldovenesc al Sfatului de Deputați ai Soldaților și Ofițerilor, constituit la 23 aprilie 1917, a decis în toamna aceluiași an să-și trimită în satele și orașele din Basarabia „emisarii” săi, cu instrucțiunea de a explica și a susține în fața populației locale, următoarele teze esențiale: „1. Republica Rusă trebuie să fie o democrație de tipul Statelor Unite ale Americii; 2. Basarabiei trebuie să i se acorde autonomie politico-teritorială deplină între râurile Prut și Nistru, cu asigurarea drepturilor tuturor naționalităților; 3. Toate problemele vieții în Basarabia să fie reglementate de parlamentul suprem al Basarabiei, cu excepția relațiilor internaționale, armată, flotilă, poștă, telegraf, monedă ș.a. Administrația în Basarabia trebuie să fie din băștinași ce cunosc limba, modul de viață și necesitățile populației locale, iar lucrările organelor publice și documentația să se întocmească în limba populației locale; 4. În școlile satelor cu populație moldovenească predarea să se facă în limba moldovenească; 5. În eparhiile moldovenești serviciul divin să se țină în limba moldovenească” ș.a. [16, p. 25-26].

Selectați într-un mod special și trimiși în cele mai diferite și îndepărtate localități ale Basarabiei, „emisarii” Comitetului Executiv Central Moldovenesc al Sfatului de Deputați ai Soldaților, Marinarilor și Ofițerilor, condus de Gherman Pântea, au desfășurat, mai ales în lunile din vara și toamna anului 1917, o amplă și energică activitate națională în vederea trezirii la viață a populației autohtone și mobilizării ei la lupta pentru drepturile sfinte, inclusiv la lupta pentru limba maternă [17, p. 63-64].

Așa cum au demonstrat evenimentele, în pofida valului uriaș de speranțe generat de Guvernul Provizoriu care a funcționat aproape opt

luni – de pe 27 februarie / 12 martie și până pe 25 octombrie / 7 noiembrie 1917, acesta s-a dovedit a fi extrem de fragil, autoritatea fiindu-i mereu contestată de un alt pol al puterii, reprezentat de Sovietul deputaților muncitorilor și soldaților din Petrograd, controlat de bolșevicii lui Lenin. Ca urmare a acelei situații, sfârșitul anului 1917 și primele luni ale noului an 1918 au fost extrem de agitate la Cahul, la fel ca pretutindeni în Basarabia afectată de febra revoluționară.

Încă din mai 1917, aici a luat ființă un „soviet de deputați ai muncitorilor și țăranilor”, iar între 23 și 25 mai s-a produs o revoltă în rândul soldaților din trei regimente ale diviziei 163, care au refuzat să plece pe front [18, p. 240-241]. Un oarecare Ivan Filipov, ales de soldații anarhizați de agitația bolșevică, a proclamat o pretinsă „Republică” la Cahul, cerând „pace, pământ – țăranilor, libertate și fraternitate între truiditori, egalitatea lor în viața economică, politică și culturală” [19, p. 20].

Însă Filipov și tovarășii săi bolșevici nu s-au limitat doar la agitație, la înlăturarea samavolnică din funcție a primarului orașului și plasarea bolșevicului Tregubov în postura de comisar județean, ci au incitat țăranii din satele învecinate să înceapă a confisca de la „chiaburi” inventarul agricol, animalele domestice și să împartă între ei pământul. Ajutați de soldații anarhizați din regimentele 649 și 650, țăranii din satele învecinate au procedat la confiscarea de la numeroși proprietari pentru a împărți între ei peste 40 mii de puduri de grâne, numeroase animale, inventar agricol ș.a. [19, p. 20]. În continuare, situația s-a agravat și mai mult.

În pofida eforturilor Consiliului Directorilor al Republicii Democratice Moldovenești de menținere a ordinii, „din noiembrie 1917, armatele ruse de pe frontul român, sub comanda generalisimului Krâlenko încep să se retragă în cea mai cumplită dezordine spre Rusia, trecând prin Basarabia. Bande dezarmate străbat drumurile provinciei, împănând satele dintre Prut și Nistru, îndemnând țăranii «să ia parte la stârpirea cuibului boieresc», la nimicirea gospodăriilor mai mari și în decembrie asistăm la

Fig. 2. Orașul Cahul. Catedrala „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”.

cunoscutele devastări, furturi și asasinat, care au clătinat cu totul întreaga economie a acestei bogate regiuni” [20, p. 59].

Ca urmare a acelor evenimente dramatice, cel mai mare număr de proprietăți devastate a fost atestat în sudul Basarabiei și mai cu seamă în județele Ismail și Cahul, acest lucru explicându-se prin faptul că „dinspre frontul românesc de Sud, prin Galați, Reni, Leova s-au strecurat toate bandele care s-au format din armata a 4-a și a 9-a rusă și care, prin aceste regiuni, s-au îndreptat spre Odesa” [21, f. 19 verso]. În cuprinsul județului Cahul, au fost devastate atunci 318 proprietăți, valoarea totală a averii distruse fiind estimată la suma de 49.735.158 lei sau 18.697.428 ruble. Calculată pe fiecare gospodărie în parte, paguba medie a fost de 156.397 de lei sau 58.796 de ruble de fiecare proprietate [21, f. 18-20].

La modul general, din totalul celor 1.741 de proprietăți mai mari de 100 de desetine, au fost păgubite 1.261 de gospodării în întreaga Basarabie sau 72,4 % [21, f. 19].

Urmărind restabilirea ordinii în această regiune, în toamna anului 1917, Comitetul Executiv Central Moldovenesc l-a delegat în calitate de emisar pe Serghei Tatarov în or. Cahul și în satele din împrejurimi – Crihana, Manta, Pelinia, Roșu, Andrușu, Baurci, Moscovei, Trifești, Tartaul-de-Salcie ș.a., – administrației comitetului de plasă recomandându-i-se să conlucreze cu reprezentantul său, acesta având „deplina putere a armatei revoluționare și a democrației”. Pentru îndeplinirea cu succes a misiunii sale, S. Tatarov urma să conlucreze în deplin acord cu membrii comitetelor țărănești din toate localitățile menționate [16, p. 273].

În acele condiții, cu toate că însăși situația României era gravă, guvernul român a hotărât la 17 ianuarie 1918 să acorde sprijinul militar solicitat de autoritățile de la Chișinău. Pentru punerea în aplicare a hotărârii adoptate de guvernul român, Marele Cartier General a încredințat Corpului 6 din armată misiunea „să respingă peste Nistru bandele ruse care ar putea încerca să treacă în Basarabia fără ordinul

comandantului rus al frontului (D. Șcerbacev. n.n.) și deci cu intenția de a jefui sau ataca trupele noastre, să asigure ordinea și regulata circulație pe calea ferată, să se facă ordine în tot ținutul Basarabiei, punându-se viața și avutul locuitorilor la adăpostul jafurilor și crimelor” [22, p. 167]. Având conștiința că luptau nu numai pentru cauza propriei națiuni, dar și pentru a împiedica bolșevismul să invadeze și alte zone ale Europei, diviziile române vor curăța până la sfârșitul lunii ianuarie 1918, localitățile aflate sub ocupația trupelor bolșevice.

Așa cum menționa în 1919, cu referire la situația Basarabiei la încheierea Primului Război Mondial, cunoscutul agronom, pedagog, economist și teoretician român al agriculturii cooperatiste, Marin Chirițescu-Arva (1889-1935), „ieșită din granițele imperiului rusesc, cu o întindere atât de vastă, cu o viață primitivă și patriarhală jos sub toate formele, peste care se suprapunea o oligarhie și un sistem de guvernământ absolutist, prin focul revoluției, care frământă și sângerează încă Rusia, ducând cu sine tradiția încă simțită a vieții patriarhale, fără niciun amestec al statului din punct de vedere economic, ura contra cărmuirii absolutiste a Țarilor, și în sângele căruia scânteia spiritul revoluționar prin care a trecut, Basarabia intră în granițele patriei sale etnice, cu așezăminte democratice – aduse de evoluția firească a timpurilor și care nu au nimic comun cu spiritul revoluționar distructiv – cu o viață economică intensă și diferit orientată” [23, p. 237-242].

Deja în iulie 1919, după o călătorie în Basarabia, cunoscutul profesor francez Emmanuel de Martonne scria că „valul de răscoale dezlănțuite în iarna anului 1917 – 1918 de dezertorii ruși și de bandele bolșevice venite din Ucraina n-a durat mai mult de cinci-șase săptămâni și în tot cazul nu a depășit Chișinăul. Răscoalele au fost însă de ajuns pentru a zgudui populația basarabească din temelii, a provoca ruptura dintre aceasta și Rusia și să orienteze pe conducătorii basarabeni spre România, care singură era în măsură atunci ca să asigure ordinea” [24, p. 142-146].

La o distanță de mai mult de 100 de ani de la acele evenimente istorice, apare drept incon-

testabil adevărul că o altă cale decât unirea Basarabiei cu România era sortită unui eșec inevitabil, și este marele merit al Sfatului Țării și al oamenilor politici basarabeni din acea perioadă – Constantin Stere, Pantelimon Halippa, Vasile Stroescu, Ion Incuț, Ion Pelivan, – de a fi identificat unica soluție salvatoare ce ducea spre limanul multășteptat de întreaga populație. Dincolo de orice speculații de felul „ce ar fi fost dacă nu ar fi fost cum a fost”, cert este că alternativa unirii Basarabiei cu România poate fi urmărită după exemplul RASS Moldovenești din anii 1924 – 1940, – cu colectivizarea forțată a agriculturii și foametea dezastruoasă, cu deportările și represiunile staliniste, cu dezmembrarea teritorială a Basarabiei în 1940 etc.

Grație marelui eveniment al Unirii Basarabiei cu Vechiul Regat al României, după 1918 au urmat 22 de ani de eforturi „pe calea regășirii de sine și a progresului”, de „reluare a adevăratei continuități etnice și ideale” pe orbita culturii și civilizației europene. În același context, într-o cuvântare rostită la Chișinău în 1931, Nicolae Iorga afirma că „România nu este o țară făcută. România se face acum. Se face prin fiecare dintre noi”, continuându-și ideea la capătul celălalt al aceleiași călătorii, la Timișoara: „Țara aceasta este alcătuită din bucăți, care s-au adunat, pe pământul stropit cu sânge al Marelui Război, abia de câțiva ani de zile”, urmând să devină nu numai o țară întregită, ci și „o Românie a libertății și a dreptății tuturor” [25, p. 104-114].

Același traseu urma să-l parcurgă și orașul Cahul în calitate de reședință de județ, în noua perioadă istorică inaugurată de Marea Unire din 1918.

1918: orașul Cahul redevine capitală de județ

Delegându-și în legislativul basarabeian cel puțin 10 deputați originari din părțile fostului județ Cahul și având reprezentanți inclusiv în Biroul de organizare al Sfatului Țării, – Vitălie Zubac (originar din satul Caragaciul Nou, jud. Ismail), Elena Alistar (originară din satul Vaisal, jud. Ismail), Nicolae Ciornei (originar din satul Toceni, jud. Cahul), Gheorghe Mare

(originar din satul Slobozia Mare, jud. Ismail), Chiril Sberea (originar din satul Colibași, jud. Cahul) ș.a. [26, p. 133-141], – aceștia au pus în discuție, în câteva rânduri, necesitatea reînființării județului Cahul. Cum însă evenimentele de la sfârșitul anului 1917, – declanșarea anarhiei de către bandele bolșevice, atacurile asupra economiilor, satelor etc., – nu au permis Sfatului Țării să activeze într-un regim obișnuit, și nici începutul anului 1918 nu a fost favorabil unor astfel de discuții, decizia „Despre constituirea județului Cahul și reorganizarea conducerii locale în județele Ismail și Cahul” a fost adoptată în ședința Sfatului Țării din 29 ianuarie 1918, ca urmare a raportului prezentat de deputatul Vladimir Diaconovici [5, p. 477-480].

Cu o suprafață de 4.442 km², noul județ Cahul va face parte, în anii dintre cele două războaie mondiale, dintre județele așezate în sudul Basarabiei. La vest, se întindea până în valea Prutului, iar la est depășea puțin pe cea a Ialpugului. Constituind o prelungire a podișului înalt moldovenesc, relieful județului era alcătuit dintr-o culme lungă și plană orientată dinspre nord spre sud și ramificată în culmi secundare mai strâmte, printre afluenții Prutului și Ialpugului. Dacă în 1918 industria ocupa un loc minor în economia județului, atestându-se doar câteva fabrici de cărămizi, de uleiuri și mori în cuprinsul noii unități administrative, în schimb agricultura obținuse o dezvoltare considerabilă, fiind reprezentată de întinse terenuri cultivabile, contribuind la menținerea unui comerț activ cu produse agricole și concentrat în special în capitala județului.

Noul județ Cahul a fost împărțit inițial în patru plase (Baimaclia, Cahul, Leova și Vulcănești) [27, p. 13-14] și avea la momentul constituirii sale 54 de comune cu 178 de localități. Va dobândi consacrare juridică la nivel național prin Legea pentru unificare administrativă, promulgată prin Decretul regal nr. 1972 din 13 iunie 1925 [5, p. 485]. Reședința județului a devenit comuna urbană Cahul, în timp ce Leova a fost desemnată drept comună urbană nereședință [5, p. 486].

Așezat pe malul stâng al râului Prut, într-o regiune de colină și șes, cu o altitudine de 119

Fig. 1 Orașul Cahul. Piața Independenței. Compoziție arhitectural-sculpturală dedicată aniversării a 500 de ani de la prima atestare documentară a localității Cahul.

metri, în partea cea mai ridicată, deasupra nivelului Mării Negre, județul și orașul Cahul erau părți ale regiunii Bugeacului, din sectorul Pontic, supus deseori anilor secetoși, așa cum s-a întâmplat, bunăoară, în 1928–1929 și 1935–1936. Ploile erau rezezi și scurte, făcând ravagii și dând naștere la numeroase râpi. Neregularitatea ploilor s-a constatat mai ales din anii Primului Război Mondial, când o bună parte din păduri au fost tăiate, fără să fi fost ulterior restabilite. Din această cauză, „pământul se surpă acum mai ușor, dând naștere la râpi mari, iar ploile au devenit mai rare și mai neregulate, din cauză că nu mai sunt pădurile care să contribuie la regularizarea lor” [28, p. 11]. Nici vânturile aici nu erau cele obișnuite din România, iernile fiind mai reci și crivățul mai aspru, Bugeacul neavând nici o stavilă naturală pentru potolirea puterii acestui fel de ciclon ce venea dinspre Rusia.

În anul adoptării legii „Despre constituirea județului Cahul și reorganizarea conducerii locale în județele Ismail și Cahul”, orașul Cahul avea o populație totală de 12.000 de locuitori stabili, inclusiv 5.760 bărbați și 6.240 femei, depășind în această privință doar or. Hotin, cu doar 7.000 de locuitori [29, p. 29]. A doua localitate ca importanță economică și comercială din cuprinsul județului era comuna urbană Leova, situată pe malul stâng al Prutului la 68 km de reședința județului, la 160 km de Galați și la 390 km de București. Locuitorii comunei urbane Leova practicau în special comerțul cu cereale, animale și produse animaliere, în oraș funcționând sistematic o moară, o fabrică de ulei și una de cherestea [30, p. 101].

Populația județului Cahul era compusă, în majoritate, din răzeși moldoveni, împrăștiți aici încă din anii domniei lui Alexandru Ioan Cuza, și din plăieșii lui Ștefan cel Mare (cum erau locuitorii din satul Cania, bunăoară). Locuiau aici și numeroși coloniști – germani, bulgari și găgăuzi, cu gospodării frumoase și suprafețe cultivabile de peste 100 ha. Istoria tumultuoasă a acestui ținut era oglindită inclusiv în denumirea unor localități, amintind de prezența de odinioară sau trecerea pe aici a turcilor și tătarilor, cum ar fi satele Taraclia, Baimaclia,

Coștangalia, Șamalia, Tartaul (Tatar aul), Colibași, Enichioi, Beșalma, Albota ș.a.

Aceleași locuri păstrau și amintirea mai veche a stăpânirii romane, prin toată regiunea Bugeacului trecând faimosul Val al lui Traian. Între cele două războaie mondiale, se observau încă foarte clar urmele aceluia val trecând prin județul Cahul, începând de la râul Prut, în apropiere de Vadul lui Isac, și îndreptându-se pe colinele dealurilor spre Bolgrad, în apropierea căruia se afla și gara Valul lui Traian [28, p. 12]. Amintirea perioadei romane și-a găsit oglindire inclusiv în stema orașului Cahul, adoptată după 1918.

Astfel, stema orașului Cahul în perioada interbelică era reprezentată de un scut roșu și o fascie crenelată de aur. Pe scut era imprimată imaginea unui legionar roman, văzut din față și ținând în mâna dreaptă o insignă militară romană de aur, cu acvila în vârful ei și în mâna stângă, o pavază de argint cu literele VRR negre (Virtus Romana Rediviva). Scutul era timbrat cu o coroană murală de argint, cu cinci turnuri, amintind valul roman și straja romană la această margine a împărăției [30, p. 588].

Devenind capitală de județ și reședință a principalelor autorități ale noii unități administrative, – aici fiind amplasată prefectura și sub-prefectura județului, reședința plasei Cahul, primăria orașului, prefectura poliției și serviciul de siguranță, inspectoratul poștal, administrația financiară, serviciul sanitar al județului și serviciul veterinar, biroul de măsuri și greutate, revizoratul școlar și alte instituții publice [31, p. 35], – populația orașului Cahul a sporit considerabil în anii următori, astfel încât Anuarul României pentru comerț, industrie, meserii și agricultură din 1928 constată o populație totală a orașului de 14.000 de locuitori [32, p. 673]. La încheierea Primului Război Mondial, populația orașului Cahul constituia 8,15 % din totalul populației județului, cea a comunei urbane Leova – 2,32 % din total, în timp ce populația comunelor rurale – 89,53 % din totalul de 147.266 de locuitori ai județului.

În anul efectuării primului recensământ general al populației României Întregite, județul Cahul consta din patru plase – Cantemir (cu

reședința la Leova), având în componența sa 61 de sate, Ștefan cel Mare (cu reședința la Baimaclia), cu 52 de sate, Ioan Voievod (cu reședința la Cahul), cu 53 de sate în componență și plasa Traian (cu reședința la Taraclia), cu 24 de sate. În total, în componența județului Cahul se aflau 190 de sate (numărul căror în anii '30 va ajunge la 208), grupate în 75 de comune rurale și comuna urbană Leova [33, p. 86-87]. În cuprinsul județului funcționa un Tribunal, cu reședința la Cahul, și patru judecătorii cu reședințele la Cahul, Leova, Baimaclia și Cubei.

Orașul Cahul ocupa o suprafață totală de 262 de hectare, fiind segmentat în 5 sectoare, cu 45 de străzi, un parc și 4 piețe publice, principalele străzi fiind iluminate cu lămpi de petrol „Petromax”. În calitate de capitală de județ, în or. Cahul era concentrat și cel mai mare număr de întreprinderi comerciale și industriale (103 întreprinderi), constituind 0,8 întreprinderi la 100 de locuitori, față de 1,6 întreprinderi la 100 de locuitori în jud. Hotin [33, p. XIV].

În oraș erau circa 2.000 de clădiri locuite, funcționau două biserici ortodoxe, o biserică lipovenească și două case de rugăciuni evreiești. Funcționau, de asemenea, poșta, telefonul, telegraful, câteva bănci populare, iar sistemul cultural-educativ și cel de învățământ consta din două grădinițe de copii, un liceu de fete, un liceu de băieți „Ioan Voievod”, o școală medie, 5 școli primare, o sală de teatru cu instalație cinematografică, editându-se și două ziare bilunare – „Cahulul” și „Liberalul” [8, p. 29-30].

Așezat în partea de sud a Basarabiei, pe plautoul de lângă balta Prutului în formă de paralelogram, orașul Cahul era tăiat, în partea de sud, de Valea Frumoasă, plantată cu vii și grădini; la nord, era înconjurat de dealul Marandei și de valea Cotihanei, iar la apus, de valea Prutului, mărginindu-se cu un braț al acestuia, gârla Balășei. Dinspre Prut, valea era mlăștinoasă, iar albia râului se afla la o distanță de 4-5 km de oraș. Cahulul avea străzi largi, în lungime totală de 33 km și dispuse în forma jocului de șah. Orașul dispunea din 1882 de un plan de sistematizare, la care însă s-a renunțat pe parcurs. Clădirile în număr de vreo 1.660 erau construite

din piatră sau cărămidă, din lemn, iar o mare parte din ciamur, majoritatea fiind acoperite cu stuf. Iluminatul orașului se făcea cu petrol, apa se aducea cu sacaua din fântâni, iar încălzirea caselor – cu stuf și cu turte de floarea-soarelui. Cât privește viața economică și comercială a orașului, aceasta devenea mai animată în zilele de vineri și duminică, când aveau loc tradiționale târguri de alimente, precum și luna, când avea loc târgul de vite [34, p. 65-66]. Cerealele erau depozitate în magazinele locale, pentru a fi mai apoi expediate la Galați.

Deceniile românești

O lungă perioadă de timp, istoria interbelică a orașului Cahul a fost mediatizată și receptată aproape exclusiv în interpretarea lui V. Travușkin, autor al broșurii „Cahul” (apărută doar în limba rusă) [19] și prezent în compartimentul privind localitatea respectivă inclusiv în Enciclopedia Sovietică Moldovenească, cu o interpretare oficială identică [18, p. 240-241]. În viziunea aceluiași autor, promotor al istoriei rusificate și sovietizate a or. Cahul, perioada interbelică a orașului a debutat cu proclamarea unei pretinse „Republici” de către soldații anarhizați de propagandă bolșevică în frunte cu un oarecare Ivan Filipov [19, p. 19-22], a continuat cu „lupta orașenilor și a truditorilor din localitățile învecinate împotriva agresiunii imperialiste a României regale”, cu interminabile „răscoale” ale acelorași „truditori” ghidați de organizația comunistă clandestină ilegală, culminând cu „fapta eroică” a locotenentului „eliberator” K.F. Vetcinkin care, ajutat de câțiva gardiști roșii, au instalat stâlpul de graniță în dreptul localității românești Oancea, Cahulul devenind, astfel, un oraș sovietic [19, p. 23-28].

La o distanță de peste trei decenii de evoluție liberă a istoriografiei naționale, apare drept evident adevărul că în anii sovietici, orașul Cahul, la fel ca toate localitățile din interfluviumul pruto-nistean, a avut parte de o istorie paralelă, ideologizată și falsificată, în contradicție cu istoria reală a localității, în special evenimentele și procesele produse în cadrul deceniilor interbelice românești fiind falsificate, denaturate și prezentate după tiparele ideologiei sovietice.

În prezent, în condițiile unui acces liber la întreaga informație documentară și istoriografică referitoare la perioada în care Basarabia a fost parte integrantă a României Întregite, este de datoria istoricilor de a reface tabloul complex și veridic al acelor ani inclusiv la nivelul unor localități, prezentul demers constituind o parte componentă a efortului colectiv al cercetătorilor în această direcție.

Viața economică. Importanța reformei agrare

În Declarația de unire a Basarabiei cu Vechiul Regat al României din 27 martie (st. v.) / 9 aprilie (st. n.) 1918, adoptată cu 86 de voturi „pro”, 3 „împotriva”, 36 de abțineri și 13 absențe, Sfatul Țării – organul suprem legislativ reprezentativ și electiv al Basarabiei, constituit prin delegarea reprezentanților partidelor politice, a diverselor categorii sociale, a etniilor conlocuitoare etc., – a decis, „în numele poporului Basarabiei”, că „Republica Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, în baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mamă-sa România” [35].

În atare mod, „după un veac și mai bine de iobăgie sufletească și politică a românilor dintre Prut și Nistru, la 27 martie (st.v.) 1918, printr-un act spontan și plin de o netăgăduită conștiință românească, prin voința unanimă a norodului basarabean și prin votul reprezentanților săi legali din Sfatul Țării, Moldova dintre Prut și Nistru revine la sânul Patriei daco-romane, de la care mai înainte fusese silnic dezlipită” [36, p. 7]. Declarația Sfatului Țării din 27 martie / 9 aprilie 1918 de unire a Basarabiei cu România a venit „ca o supremă răsplată pentru toate suferințele din timpul războiului și din timpul celor 106 ani de stăpânire străină” (Petre V. Ștefănuță), ideea și decizia respectivă izvorând „din conștiința și din sufletul poporului și nu din alte împrejurări venite din afară” [37, p. 4].

În aceeași ordine de idei, marele istoric englez R.W. Seton Watson afirma că Primul Război Mondial a adus pentru întreaga Românie trei mari schimbări fundamentale: unitatea națională, reforma agrară și sufragiul universal, - toate înscriindu-se pe traseul modernității și al modernizării: „Dintre acestea, prima a ridicat România de la o putere mică la una de rangul al doilea în Europa, urmând imediat după Polonia și Italia; a doua, satisfăcând foamea de pământ a țăranilor, a înlăturat orice pericol al unei revoluții de jos și a imunizat România contra bolșevismului, cu toată apropierea ei de Rusia; a treia a înzestrat națiunea cu mijloacele unei autoexprimări democratice” [38, p. 281], legiferându-se dreptul de vot universal, direct, secret și obligatoriu.

Atât în întreaga Basarabie, cât și în or. Cahul, în particular, factorul determinant care a contribuit efectiv la consolidarea unirii din 1918 l-a constituit proclamarea și realizarea reformei agrare radicale, apreciată drept „reforma pozitivă cea mai simțită”, „piatra de temelie a activității Statului român” în Basarabia [39, p. 18]. Principiul de bază al reformei agrare a constatat în desființarea marii proprietăți în schimbul unei despăgubiri juste, menținerea proprietății mijlocii și consolidarea micii proprietăți țărănești [40, p. 950].

În urma acelei reforme, care a schimbat substanțial aspectul vieții sociale și economice a ținutului Cahul în anii de după Primul Război Mondial, circa 1.670 de țărani cu puțin pământ sau lipsiți de acesta au fost împrorietăriți cu un total de 11.233 ha de pământ arabil și de pășuni, reușind să-și amelioreze considerabil nivelul de trai [8, p. 29].

Conform datelor dr. Agricola Cardaș, în cuprinsul județului Cahul au fost supuse exproprierii de către Comisiunea județeană un număr de 403 moșii, a căror suprafață totală era de 223.446 ha 9.250 m². Toate aceste moșii au fost judecate și emise hotărâri. Din suprafața de 223.446 ha 9.250 m² s-a expropriat și a fost trecut la stat 190.122 ha 3.250 m², iar restul de 33.324 ha 6.000 m² a fost lăsată proprietarilor. Din acest total expropriat și trecut la stat, a trecut în mâna țăranilor la împrorietărire suprafața de 139.818

ha 1.860 m² la un număr de 26.910 locuitori din 153 de sate din cuprinsul județului [20, p. 115].

Restul expropriat a fost repartizat după cum urmează: pentru rezervele comunale, suprafața de 2.887 ha 7.700 m²; pentru art. 44 și anexa lui, suprafața de 8.916 ha 5.000 m²; s-a predat județelor vecine suprafața de 2.600 ha, cota ofițerilor suprafața de 675 ha, repartizări interne și disponibil suprafața de 6.280 ha 3.900 m²; iazuri în suprafață de 7.710 ha 2.000 m²; păduri în suprafață de 10.171 ha 7.300 m²; teren arendat provizoriu proprietarilor suprafața de 5.149 ha 9.600 m² și neproductiv, drumuri, în suprafață de 5.544 ha 3.590 m² [20, p. 117-118].

Conform legislației din acea perioadă, punerea în aplicare a legii agrare pentru Basarabia prevedea constituirea inclusiv a unui Birou al colonizărilor, cu misiunea studierii și organizării de colonizări „pe pământurile rămase disponibile”, precum și a întocmirii, de comun acord cu serviciul lucrărilor tehnice, a planului și condițiilor pentru așezarea coloniștilor în sate noi, sau lărgirea satelor existente [41, p. 17]. În județul Cahul, colonizările în procesul aplicării reformei agrare au fost efectuate în 16 localități – Pelinei, Carbalia, Musaitu, Leova, Hănăsenii Noi, Mingir, Cazangic, Mingir Sărata Nouă, Sărata Nouă, Borogani, Căetu, Chioselia, Haragăș, Sadâc, Taraclia și Vicinești, – coloniștilor fiindu-le atribuite un total de 3.692 ha, repartizate la 18 capi de familie [42, f. 67, 72, 75-76].

Conform datelor statistice din perioada interbelică, terenurile arabile din cuprinsul județului Cahul ocupau o suprafață de peste 292 mii ha, în valoare de circa 1,5 mln. lei, producând anual circa 35 mii de vagoane de cereale calculate la 15 mii lei vagonul. Plantațiile de vii se întindeau pe o suprafață de peste 15 mii ha, evaluate la aproximativ 602 mln. lei, cu o producție medie anuală de circa 2 mln. decaltri de vin. Bălțile în suprafață de 5.825 ha, asigurau o producție anuală de pește în valoare de circa 16 mln. lei. Erau exploatate prin cooperative și prin arendări particulare, iar peștele prins era întrebuințat pentru consumul intern, aprovizionând, în parte, și piața or. Galați. Livezile în suprafață de circa 200 ha, ofereau o producție

anuală de fructe estimată la 1,3 mln. lei. În sfârșit, suprafața ocupată de păduri alcătuia circa 4 mii ha, în valoare aproximativă de 80 mln. lei [65]. Suprafața pădurilor era apreciată drept insuficientă, o mare parte fiind defrișată în anii Primului Război Mondial, iar cele rămase „abia fiind suficiente pentru aprovizionarea cu lemne a regiunii Cahul” [43, p. 5].

În pofida progresului evident realizat în domeniul economic între cele două războaie mondiale, au existat și opinii mai rezervate, potrivit căror „agricultura din an în an devine o ramură economică ce nu rentează, pe motive de depresiune economică mondială”, accentuându-se necesitatea unor preocupări mai mari atât din partea agricultorilor cât și din partea statului și a instituțiilor sale [43, p. 4].

Fiind o regiune tradițional bogată în cereale, vinuri de calitate, pește și vite în special, – deci o zonă agricolă și în același timp comercială de o importanță economică deosebită, – deja în anii imediat următori aplicării reformei agrare se atestă o evidentă înviore a vieții economice și comerciale, înființându-se o Cameră de Comerț cu scopul de a facilita și de a impulsiona activitățile în această direcție în cele patru regiuni distincte ale județului și anume: în regiunea de stepă a județului, cu întinse terenuri arabile și șesuri bogate în cereale, fânețe, vite și lână; în regiunea cu terenuri ocupate cu plantații de vii, a căror suprafață depășea considerabil celelalte județe basarabene; în regiunea ocupată cu terenuri inundabile și bălți bogate în pește; în regiunea ocupată cu păduri [43, p. 1-2].

Așa cum apreciază specialiștii în domeniu, principala consecință a trecerii de la marea proprietate latifundiară la mica gospodărie țărănească a constat în stimularea interesului țaranului pentru folosirea mai bună și rațională a pământului, pentru ameliorarea metodelor și mijloacelor de cultură [44, p. 146-147]. Comparativ cu perioada anterioară reformei agrare, un număr sporit de țărani reușesc acum să-și asigure mijloace de trai prin prelucrarea propriului pământ. În consecință, producându-și o mare parte din bunurile necesare cu forțe proprii și ridicându-și starea materială, gospodăria

țăărănească se transforma progresiv într-o cliență a industriei și comerțului local, depășind tot mai mult stadiul patriarhal de până la reformă.

Legitatea respectivă a fost caracteristică inclusiv celor circa 1.670 de țărani cu puțin pământ sau lipsiți de acesta, împroprietăriți cu un total de 11.233 ha de pământ arabil și de pășuni în 153 de sate din cuprinsul județului Cahul. În anii următori, statul român a intervenit cu măsuri suplimentare în vederea ameliorării stării și consolidării noilor gospodării țărănești individuale, prin suportarea a jumătate din prețul terenurilor expropriate, prin păsuirea pe un termen îndelungat a cotei ce trebuia achitată de țărani împroprietăriți pentru lotul obținut ș.a. [45, p. 148-149].

Au fost alocate în special sume importante în bugetul județean și în cel al or. Cahul, în vederea creării și ameliorării unei rețele moderne de comunicații. Astfel, bugetul drumurilor al Serviciului de poduri și șosele al jud. Cahul pe exercițiul anului 1922/1923 a fost de circa 2 mln. lei [46], de 2.506.850 lei în 1925 [47], menținându-se tendința de creștere a alocațiilor în această direcție pe întreaga durată a perioadei interbelice.

În cadrul aceleiași politici se înscrie și construirea unui mare pod de beton peste râul Prut, a cărui punere în exploatare s-a ridicat la sume de 30 mln. de lei, precum și începerea funcționării unei rețele telefonice prin fir de circa 800 km cu un număr de peste 100 de abonați la începutul anilor '30. De asemenea, începând cu 1928, autoritățile or. Cahul au elaborat un studiu amănunțit și au făcut mai multe demersuri în vederea îndiguirii râului Prut, vizând acomodarea lui la necesitățile transportului pe apă a cerealelor.

Pentru istoria socială și economică a or. Cahul, perioada interbelică este importantă inclusiv prin existența unor prime informații statistice care permit formularea unor aprecieri privind elementele de modernitate apărute în viața cotidiană a populației, privind confortul locuitorilor, veniturile și cheltuielile orașenilor, costul vieții în acei ani ș.a.

Statisticile acelor ani permit, bunăoară, să constatăm, ca o confirmare a răspândirii bune

stări materiale în rândul populației împroprietărite prin reforma agrară din 1918–1924, apariția primelor tractoare, a mașinilor de treierat, a plugurilor, semănătoarelor și combinelor pentru strângerea recoltei, acestea constituind primele semne de modernitate în agricultura Basarabiei. În jud. Cahul, deja în 1927, erau atestate 31 unități de tractoare, 31 mașini de treierat, 23.334 de pluguri, 315 semănătoare și 1.739 de combine și mașini pentru strângerea recoltei [48, p. 74, 76]. Spre deosebire de anii antebelici, energia electrică începe acum a fi utilizată nu numai în capitala Basarabiei, ci și în alte localități, inclusiv în cuprinsul jud. Cahul, unde circa 17.000 de locuitori sau 8,7 % din populația județului beneficiau, în a doua jumătate a anilor '30, de alimentarea locuitorilor cu energie electrică [49, p. 500-501].

O atenție sporită în perioada dintre cele două războaie mondiale a fost acordată ameliorării stării de sănătate a populației. De rând cu dotarea cu o nouă organizare a serviciului sanitar din Basarabia, sănătatea populației a constituit terenul unor importante realizări, deși încă departe de a fi suficiente, fiind construite noi spitale, dispensare, farmacii, băi și centre de deparazitare. Bugetele comunelor urbane și ale celor rurale din Basarabia interbelică au beneficiat, pentru prima dată în istoria existenței lor, de importante alocații și bugete speciale sanitare.

În jud. Cahul, în anii '30 au fost deschise primele 3 farmacii în mediul urban și 5 în mediul rural, revenind câte o farmacie la 560 km² în mediile întrunite, număr evident insuficient pentru localitățile din cuprinsul județului [50, p. 308-309]. În orașul Cahul, la o populație estimată la 10.743 de locuitori la 1 iulie 1933 și un buget general de 5.175.736 lei, alocația sanitară din acest buget a constituit suma de 279.900 lei sau 5,4 % din total, revenind câte 481,8 lei pe locuitor al orașului din bugetul general și 26,0 lei pe locuitor din alocația sanitară [50, p. 382-383].

Un element important de judecată asupra nivelului de dezvoltare și al gradului de civilizație a populației din cuprinsul județului și orașului Cahul în perioada interbelică îl constituie inclusiv modul în care aceasta își satisfăcea nevoile de bază în calitate de factor de producție

și de consum. Dincolo de ameliorările evidente obținute în această privință, atât veniturile cât și cheltuielile populației în perioada interbelică au fost extrem de diferențiate, în funcție de averea personală, slujba, situația familială, conjunctura economică sau socială ș.a.

După nivelul costului vieții în perioada interbelică, mun. Chișinău se afla, în ordinea de clasificare, pe locul 6 între orașele României (după București, Brașov, Constanța, Cluj și Timișoara), Ismail – pe locul 40, Bălți – 41, Soroca – 42, Cetatea Albă – 48, Cahul – 59, urmat de Tighina – 62, Hotin – pe locul 63 și Orhei pe locul 64. După N. Georgescu-Roegen, orașele cu costul vieții cel mai redus erau cele din Basarabia [51, p. 276]. Comparativ cu celelalte provincii istorice, Basarabia se evidențiază însă printr-o scumpete excesivă a combustibililor și a energiei electrice, indicii grupei respective ai costului vieții ajungând la cote semnificative. La rândul său, prețul ridicat al lemnului, ca sursă de combustibil, se explica prin lipsa ori prin suprafețele insuficiente ale pădurilor, – așa cum era cazul județului Cahul, în particular, – ca și prin insuficiența căilor de comunicații.

Pe ansamblul Basarabiei, datele statistice arătau că, spre sfârșitul perioadei interbelice, în orașe, cheltuielile populației se distribuiau în felul precum urmează [51, p. 275-277] (Tab. 1).

După cum se observă, în privința structurii cheltuielilor, diferențele de la o provincie la alta au fost neînsemnate. Practic, în toate orașele României, ponderea cea mai mare o aveau cheltuielile pentru alimente. Nivelul mai redus al acestor cheltuieli în Basarabia se explică prin faptul că în orașele de aici, locuitorii se ocupau, în bună parte, cu agricultura, producându-și alimentele în gospodăria proprie. În toate provinciile istorice, cheltuielile pentru îmbrăcăminte și încălțăminte erau reduse, iar „serviciile” nici nu aveau o rubrică distinctă, acest fapt constituind o probă elocventă a decalajului dintre societatea românească interbelică, inclusiv din mediul urban, și cea din lumea apuseană, dezvoltată, modernă.

În or. Cahul, costul anual al vieții în a doua jumătate a anilor '30 era estimat la 101.195 lei, plasându-se în această privință după orașele

Chișinău (127.830 lei), Ismail (107.044 lei), Bălți (106.689 lei), Soroca (106.566 lei) și Cetatea Albă (105.192 lei). Din punctul de vedere al importanței procentuale a diferitelor categorii de cheltuieli, pe primul loc în or. Cahul se aflau cheltuielile pentru alimente de origine animală (26.143 lei sau 25,8 % din totalul cheltuielilor anuale), cheltuielile pentru alimente de origine vegetală (18.675 lei sau 18,5 % din total), urmau lumina, apa și combustibilii (15.499 lei sau 15,3 %), chiria (14.400 lei sau 14,2 %), îmbrăcăminte și încălțăminte (12.980 lei sau 12,8 %) [52, p. 653].

O imagine generală despre principalele produse și articole oferite locuitorilor or. Cahul de piața locală este ilustrată de datele următorului tabel: *Tablou comparativ al prețurilor principalelor articole din or. Cahul pe anii 1932 și 1933 (lei)* [53, p. 12-13] (Tab. 2).

La o privire generală, perioada dintre cele două războaie mondiale învederează diferențe semnificative între cele patru mari regiuni istorice ale României din punctul de vedere al veniturilor și cheltuielilor, respectiv, al nivelului de trai al populației, datorate faptului evoluției acestora, până la 1918, în cadrul unor regimuri de guvernare diferite. Conform estimărilor specialiștilor din acea perioadă, respectivele diferențe puteau fi atenuate doar cu scurgerea timpului și, în orice caz, nu puteau fi omise „atâta vreme cât comerțul bunurilor de consum, în special cel alimentară, va rămâne în caracterul regional și izolat de azi” [51, p. 277].

Evoluția populației

Referindu-se la mediul urban al Basarabiei interbelice, Ștefan Ciobanu menționa, într-o cunoscută lucrare consacrată istoriei municipiului Chișinău că, „dacă cineva ar voi să-și facă o idee oarecare asupra populației Basarabiei după orașele ei, ar cădea în cele mai cumplite greșeli” [54, p. 74], acest fapt datorându-se inclusiv precarității datelor statistice. În aceeași ordine de idei, dr. Nicolae Smadu menționa că, „în afară de recensământul general, făcut de statul rus, anterior Primului Război Mondial, nu s-a mai făcut niciun fel de catagrafie, de numărătoare a populației. Așa că azi (în 1927.- n.n.) nu știm

precis populațiunea a niciunui județ sau oraș din Basarabia, nu numai exact, dar nici chiar cu aproximație. Așa, vedem cum se spune, că orașul Chișinău are când aproape 300.000 locuitori, când 180.000 locuitori, că orașul Tighina are când 40.000 locuitori, când 26.000 locuitori; că orașul Cetatea Albă ar avea, după statistica populației, 45.000 locuitori, iar după statistica primăriei – 25.000 locuitori. Din acestea noi vedem, că nu mai poate fi vorba de evaluări cu aproximație, ci din contra de diferențe în proporții așa de mari, că pierdem orice încredere într-o astfel de statistică” [55].

Cu toate că sporul numeric al populației din mediul urban al Basarabiei între 1897 și 1919 constituie un fapt în afara oricăror dubii, prezența unei populații flotante (refugiate din stânga Nistrului) de circa 406.308 de locuitori în mediul urban la încheierea Primului Război Mondial a creat probleme, practic, insurmontabile în calcularea numărului, chiar și aproximativ, al populației orașelor basarabene.

În privința orașului Cahul, bunăoară, se știa că la recensământul rusesc din 28 ianuarie 1897 fusese atestată o populație totală de 7.077 de locuitori, inclusiv 3.599 de bărbați și 3.478 de femei [56, p. 1].

O primă estimare postbelică aparținând directorului departamentului de statistică din Basarabia, Eugeniu N. Giurgea, a constatat în or. Cahul un număr de 2.000 de case locuite și 2.400 de menaje, precum și un total de 12.000 de locuitori, inclusiv 5.760 de bărbați și 6.240 de femei [57, p. 12]. Cu referire la categoria populației *de facto*, în timp ce recensământul din 1897 în Cahul a constatat doar 125 de persoane aflate temporar în oraș și 295 de supuși străini, statistica din 1923 a surprins o „populație flotantă” de 2.400 de persoane (!). Conform definiției date „populației flotante” în dicționarul respectiv, aceasta „la locul ei de origine avea în bună parte ocupațiune, cu care își putea agonisi cele necesare traiului, din cauza evenimentelor ultime a devenit în cea mai mare parte un element vagabond, care trăiește din stipendii, sau foarte mulți chiar căutând să profite de avutul altuia. Din această populație flotantă au fost

recrutați în timpul din urmă o bună parte din escrocii internaționali, comuniști, anarhiști și criminali” [57].

Rămânând nesoluționată pe întreaga durată a perioadei interbelice, problema „populației flotante” (refugiate de peste Nistru.- n.n.) a constituit o piedică serioasă în calea descrierii obiective a situației demografice inclusiv a orașului Cahul. Astfel, în timp ce primele anuare statistice postbelice au preluat datele conținute în Dicționarul statistic editat de E.N. Giurgea, făcând distincția necesară și obligatorie între „populația stabilă” și cea „flotantă” (imigrată, refugiată), alți autori au făcut abstracție de acest lucru, recurgând la estimări proprii și invocând, în consecință, cifre incorecte și fără vreun suport științific. Așa au procedat, bunăoară, Chr. Staicovici și P. Iconomu, pretinzând, fără vreun temei științific, că populația totală a or. Cahul în 1919 ar fi fost de 18.000 de locuitori [58, p. 11], cifra fiind, în mod evident, mult exagerată.

Dat fiind că cifra respectivă a fost preluată necritic și vehiculată și în alte lucrări cu caracter statistic și demografic, rezultatele primului recensământ efectuat la scara României Întregite au produs o evidentă deziluzie și derută în rândul specialiștilor. Conform datelor recensământului din 29 decembrie 1930, populația orașului Cahul ajunsese, către finele aceluia an, la 11.370 de locuitori, inclusiv 5.671 bărbați și 5.699 femei [59, p. XXVIII-XXIX]. Ar fi rezultat, în așa mod, că în intervalul de timp cuprins între 1919 și 1930, populația or. Cahul nu doar a stagnat din punct de vedere numeric, ci chiar s-a redus cu 630 de persoane.

Investigații de dată recentă arată că la baza acestei situații neobișnuite s-au aflat mai mulți factori de natură obiectivă, manifestați ca urmare a unor noi condiții intervenite după realizarea unității naționale. Unul din acești factori a fost valul de emigrare a basarabenilor din anii 1925–1926 în țări precum Brazilia, Argentina, Canada, SUA, Uruguay, care a cuprins mai ales județele sudice ale Basarabiei, afectate de o secetă prelungită și de vraja unei puternice propagande susținute din exterior. Așa cum menționa C. Stănescu, directorul general al or-

ganizării și ocrotirii muncii, plasării migrațiilor și șomajului, fenomenul emigrării era aproape necunoscut în România antebelică. Însuși cuvântul „emigrare” părea ceva exotic, ce se întâlnea prin ziare și alte publicații, atunci când era vorba de țări străine [60, p. 192]. Sub aspectul influențării procesului de emigrare, factorul cel mai important a constat în noua reclasificare economică a țărilor lumii, produsă după Primul Război Mondial. În urma acelei reclasificări, în țările care s-au pomenit pe un plan secund sub aspect economic, printre care și România, condițiile de trai s-au înrăutățit considerabil. Rezultatul firesc al acelor transformări a fost sporirea numărului emigranților, doritori de a se stabili în țările care au resimțit mai puțin consecințele războiului, deci în care munca era mai avantajoasă remunerată [61]. În orașul Cahul, descreșterea numărului populației între 1919 și 1930 își are explicația anume în consecințele negative produse de valul respectiv de emigrare, care s-a consumat deja către 1929, prin reducerea aproape totală a cotei de emigrare a românilor în țările „Lumii Noi” [62, p. 78].

În așa mod, recensământul din 29 decembrie 1930 trebuie considerat singura sursă veridică privind numărul populației orașului Cahul între cele două războaie mondiale, care a stabilit-o la 11.370 de locuitori de ambe sexe. Considerat după numărul populației sale, or. Cahul se situa pe locul 63 din totalul celor 71 de orașe din România interbelică, pe primul loc aflându-se capitala țării, mun. București, cu 631.288 de locuitori (populație statornică), urmat de mun. Chișinău, cu 117.016 locuitori, iar pe ultimul loc, mun. Miercurea Ciuc, cu 5.014 locuitori stabili [63, p. 54-55].

Întreaga populație a orașului alcătuia 2.450 de gospodării propriu-zise și 6 gospodării colective, prin acestea din urmă înțelegându-se, conform metodologiei recensământului: cazarme, aziluri, internate, mănăstiri, colonii, închisori etc.) [59, p. XLVI].

Conform statutului matrimonial, din cei 5.671 de bărbați, 3.263 erau necăsătoriți, 2.212 căsătoriți, 123 erau văduvi, 11 divorțați și alți 62 nu și-au declarat statutul. La rândul său, popu-

lația feminină a orașului în număr total de 5.699 de persoane avea următorul statut matrimonial: 2.979 necăsătorite, 2.116 căsătorite, 520 văduve, 27 divorțate și 57 nedeclarate [59, p. XXVI-II-XXIX].

Considerată pe grupe de vârstă, populația or. Cahul era una tânără, în piramida vârstelor dominând grupurile de până la 20 de ani [59, p. XLII-XLIV] (Tab. 3).

Considerată din punct de vedere etnic și confesional, recensământul din 29 decembrie 1930 a atestat o majoritate românească de 5.613 locuitori de ambe sexe, urmată de ruși în număr de 3.017 locuitori. Recensământul a constatat, de asemenea, prezența a 234 de ruteni, ucraineni, a 178 de bulgari și, în proporții mult mai mici, a 27 de polonezi, 19 unguri, 17 germani și 2 ceho-slovaci. Din punct de vedere confesional, majoritatea covârșitoare a populației or. Cahul era de religie ortodoxă (9.574 de locuitori), aici locuind și o compactă comunitate de lipoveni (849 de locuitori), precum și 118 romano-catolici.

Populația or. Cahul după neam și religie, conform datelor recensământului din 29 decembrie 1930 [59, p. XL-XLI] (Tab. 4).

De la recensământul din 29 decembrie 1930 și în continuare, pe parcursul anilor '30, datorită în mare măsură modernizării evidenței statistice a populației și adoptării standardelor europene în acest domeniu, a devenit posibilă aplicarea rigorilor analizei demografice propriu-zise inclusiv asupra populației județului și orașului Cahul.

S-a putut stabili, bunăoară, o certă evoluție numerică a populației județului Cahul, de la 196.693 de locuitori numărați în cadrul recensământului din 29 decembrie 1930, la 223.974 de locuitori la data de 1 ianuarie 1939, estimările aparținând Institutului Central de Statistică din București (director: Dr. Sabin Manuilă) [59, p. XXIV; 60, p. 446]. Datele furnizate de principală instituție de cercetări statistice și demografice din România interbelică probează o creștere de 27.335 de locuitori a populației județului Cahul între 29 decembrie 1930 și 1 ianuarie 1939, respectiv un spor mediu anual de circa 3.372

de locuitori. În același timp, sporul natural al populației județului Cahul se realiza într-un regim cu totul particular, în situația în care indicii mișcării naturale a populației județului erau cei mai mari în întreaga Basarabie. La data de 1 iunie 1939, bunăoară, numărul născuților-vii în județul Cahul a fost de 670 sau 36,4 %, în situația în care în Basarabia indicele mediu era de 29,5 %. Din nefericire, jud. Cahul înregistra nu numai cel mai mare număr de născuți-vii din Basarabia interbelică, ci și cel mai mare număr de decese – 398 sau 21,6 %, față de media de 15,7 % pentru întreaga Basarabie. Cu toate acestea, datorită numărului-record de născuți-vii, județul Cahul deținea și cel mai înalt nivel al excedentului natural – de 272 de locuitori în 1939 sau 14,8 %, față de media de 13,8 % în Basarabia [64, p. 442].

Legitatea respectivă era caracteristică inclusiv populației orașului Cahul. Astfel, la data de 1 iunie 1939, în or. Cahul se nașteau anual 31 născuți-vii sau 34,1 % față de media de 20,1 % în mediul urban al Basarabiei, erau înregistrate 14 decese sau 15,4 %, realizându-se, în așa mod, un excedent natural de 17 persoane. Cu alte cuvinte, creșterea naturală a populației orașului Cahul era, practic, înjumătățită anual datorită numeroaselor decese și, în special, a deceselor în rândul născuților-vii sub 1 an.

La modul general, excedentul natural al populației județului și orașului Cahul între cele două războaie mondiale, s-a realizat în condițiile unui număr anual impresionant de născuți-vii, care însă era, practic, înjumătățit de numărul la fel de mare al mortalității și, în special, al mortalității infantile.

Referințe bibliografice:

1. *Cahul – verticala noilor aspirații. Istorie, cronologie, date generale.* Coord. ed.: Silvia Strelciuc. Texte: Alexandru Manoil, F.e. Cahul, 2006, p. 7.
2. Arbore, Zamfir. *Dicționarul geografic al Basarabiei.* Editor: Iurie Colesnic, Fundația Culturală Română (București). Chișinău: Editura Museum, 2001, p. 42.
3. „După unele date istorice”, în veacul II d.Hr., pe locul actualului oraș Cahul ar fi existat târgul Cartal, care însă a dispărut fără urme. În anii interbelici, în apropiere de or. Cahul puteau fi încă observate „ră-

mășițele unor zidiri vechi”, presupunându-se că ar fi amintit de existența târgului Cartal, fără posibilitatea confirmării sau infirmării acestei ipoteze (Enciclopedia României, Vol. II: Țara Românească, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 120).

4. 2 iulie 1502 este considerată și prima atestare documentară a mun. Cahul. La 2 iulie 2002, în consemnarea acestui eveniment, a fost inaugurată compoziția arhitectural-sculpturală din Piața Independenței (autor – I. Pascal). Trei porumbei de pe abacă sugerează cele trei dimensiuni ale istoriei orașului: trecutul, prezentul și viitorul. Senzația de perfecțiune vehiculată de coloana executată în stil doric evocă și caracterul desăvârșit al realizărilor de până acum ale trăitorilor acestui ținut, accesoriile decorative ale postamentului durat dintr-o stană de piatră nefinisată, în care o mână nevăzută parcă mai cioplește, denotă suportul primordial al realizărilor în cauză – munca, perpetuarea eforturilor cahulenilor de a-și făuri un trai demn de ofranda generațiilor anterioare (Cahul – verticala noilor aspirații. Istorie, cronologie, date generale. Coord. ed.: Silvia Strelciuc. Texte: Alexandru Manoil, F.e. Cahul, 2006, p. 6).

5. Tașcă, Mihai. *File din istoria și organizarea administrativă a județului Cahul (de la constituire până în prezent).* În: În onoare Ion Șișcanu. Studii de istorie a românilor. Coord.: Nicolae Enciu, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu”. Cahul, 2011, p. 476.

6. Cazacu, Petre. *Moldova dintre Prut și Nistru, 1812–1918.* Iași: Editura „Viața Românească”, F.a., p. 119.

7. *Basarabia.* Monografie sub îngrijirea lui Ștefan Ciobanu. Chișinău: Editura Universitas, 1993, p. 88.

8. *Localitățile Republicii Moldova: itinerar documentar-publicistic ilustrat,* Vol. 3, Chișinău: Agenția Națională de Presă „Moldpres”, 2001, p. 27.

9. Croitoru, Costin. *Sudul Moldovei în cadrul sistemului defensiv roman. Contribuții la cunoașterea valurilor de pământ.* În: Acta terrae septemcastrensis. I. Arheologie, studii clasice, medievistică. Sibiu: Editura Economică, 2002, p. 111.

10. Așa cum se știe, în 1574, Ioan Vodă a refuzat să plătească Porții un tribut majorat, adunând oastea mare a țării și solicitând ajutor polonez. Poarta l-a mazilit pe domn, numindu-l la tronul Moldovei pe Petru Șchiopul din dinastia munteană a Basarabilor. Ion Vodă, ajutat de 1.200 de cazaci veniți din Polonia, l-a zdrobit pe noul domn, susținut de o oaste otomană, la Jiliște, a devastat împrejurimile Brăilei, a luat Bucureștiul și a atacat Tighina. La 10 iunie, a avut loc bătălia decisivă de lângă iezerul Cahulului. Trădat de boierime, Ioan Vodă, după o rezistență dârză, a fost silit să se retragă la Roșcani. Asediată de turci la Roșcani și lipsită de apă, la 11 iunie oastea moldo-cazacă a fost silită să se predea și, în ciuda asigurărilor date, Ioan Vodă a fost

ucis de turci (*Istoria României în date*. Sub conducerea lui Const. C. Giurescu. Chișinău: Întreprinderea editorial-poligrafică „Crai nou”, 1992, p. 120).

11. *Dicționar de Istorie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Chișinău: Editura Civitas, 2007, p. 201.

12. Hasdeu, B.P. *Ioan Vodă cel Cumplit (1572–1574)*, Ediție comentată de Constantin Chițimia. Craiova: Editura Scrisul Românesc, 1942, 244 p.

13. Ștefănuță, Petre V. *Amintiri din războiul mondial (adunate de la soldații moldoveni din comuna Cornova, jud. Orhei)*. În: *Folclor și tradiții populare*, Vol. 2. Alcăt. Grigore Botezatu și Andrei Hâncu. Chișinău: Știința, 1991, p. 133.

14. Enciu, Nicolae. *100 de ani de la căderea Imperiului Romanovilor* (23 februarie 2017) // <https://www.art-emis.ro/istorie/100-de-ani-de-la-caderea-imperiului-romanovilor>

15. *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Țării (1917–1918)*. Ediție îngrijită de I. Negrei și D. Poștarenco. Chișinău: Prut Internațional, 2004, p. 69-70.

16. Tașcă, Mihai; Aramă, Elena. *Satul basarabean la 1917: revendicări social-politice și naționale. Studiu și culegere de documente*. Chișinău: Editura Serebia, 2019, p. 22.

17. Popovschi, Valeriu. *Basarabia în epoca renașterii naționale: 1917–1918. Fenomene politice. Instituții. Personalități*. Chișinău: Editura Serebia, 2018, p. 63-64.

18. *Энциклопедия Советикэ Молдовеняскэ*. Вол. 3. Кишинэу: Редакция принципалэ а Енчиклопедией Советиче Молдовенешть, 1972. П. 240-241.

19. Травушкин, В. Кагул. Кишинэв: Издательство «Картя Молдовеняскэ», 1966. с. 20.

20. *Agricola Cardaș, Aspecte din reforma agrară basarabeană*. Chișinău: Editura „Foaia plugarilor”, 1924, p. 59.

21. Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM), F. 1416, inv. 2, d. 2, f. 19 verso.

22. *Armata Română și Marea Unire. Contribuții la realizarea Unirii și la consolidarea statului național*. Îngrijit de Teodor Pavel și Nicolae Ciobanu. Cluj-Napoca: Editura Daco-Press, 1993, p. 167.

23. Chirițescu, Marin. *Statul și agricultura*. În: „Basarabia agricolă” (Chișinău), An. I, nr. 7-8, 1919, p. 237-242.

24. Enciu, Nicolae; Ursu, Vasile G. *Emmanuel de Martonne – l'avocat de la Roumanie à la Conférence de Paix à Paris en 1919–1920 en matière de Bessarabie*. Éditions Universitaires Européennes, International Book Market Service Ltd, member of OmniScriptum Publishing Group, 2018, p. 142-146.

25. *Cursurile de Vară ale Universității Nicolae Iorga, Vălenii de Munte*, ediția 2004. Cronică selectivă de Constantin Manolache. Ploiești: Editura Libertas, 2005, p. 104-114.

26. Popovschi, Valeriu. *Biroul de organizare al Sfatului Țării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917) / Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917–1918)*. Volum îngrijit de Gh.E. Cojocaru, Editura Academiei Române, Muzeul Brăilei „Carol I”. București-Brăila: Editura Istros, 2017, p. 133-141.

27. Ulterior, între 1927 și 1937, județul Cahul va avea cinci plase: plasa Ion Voevod, cu reședința la Cahul, plasa Cantemir, cu reședința la Leova, plasa Ștefan cel Mare, cu reședința la Baimaclia, plasa Mihai Viteazul, cu reședința la Moscovei și plasa Traian, cu reședința la Taraclia (Crețu, V. *Județul Cahul economic. 1927–1937*, F.e. Cahul, 1937, p. 13-14).

28. Crețu, V. *Județul Cahul economic. 1927–1937*, F.e. Cahul, 1937, p. 11.

29. *Anuarul statistic al României*, 1922. București: Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii, 1923, p. 29.

30. *Enciclopedia României*, Vol. II: Țara Românească. București: Imprimeria Națională, 1938, p. 101.

31. *Anuarul „Socec” al României Mari*. Vol. II: Provincia. Direcțiunea: N. Molbert. București: Editura „Socec & Co.”, 1923–1924, p. 35.

32. *Anuarul României pentru comerț, industrie, meserii și agricultură*. București: Editura Rudolf Mosse, S.A., 1928, p. 673.

33. Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România cuprinzând rezultatele recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, Comisia recensământului general al populației. București, 1932, p. 86-87.

34. Panaitescu, Scarlat. *Aspecte economice și sociale din Basarabia (1920–1926)*, Vol. I. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1926, p. 65-66.

35. *Декларация Сфатулуй Цэрий а Републикей демократиче Молдовенешть*. În: *Кувинт Молдовенешк*, an. V, nr. 30 (345), 1 aprilie 1918.

36. Andronachi, Gh. V. *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii*, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului. Chișinău, 1933, p. 7.

37. Macovei, Ion. *15 ani de la Unirea Basarabiei cu Patria-mamă*. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1933, p. 4.

38. Cf. Ioan Lupaș. *Istoria Unirii românilor*. Ed. a II-a. Cuvânt înainte: Ioan Scurtu, București: Editura Scripta, 1993, p. 281.

39. *Prof. Agricola Cardaș, Reforma agrară din Basarabia (II)*. În: *Generația Unirii*, nr. 4, 1929, p. 18.

40. *Dezbaterile Adunării Deputaților*, nr. 56, ședința din 8 martie 1920, p. 950.

41. *Regulamentul de punere în aplicare a legii agrare pentru Basarabia* (Publicat în Monitorul Oficial nr. 166 din 29 octombrie 1920), Imprimeria Statului, Chișinău, 1922, p. 17.

42. Arhivele Naționale ale României, București,

Fond Președinția Consiliului de Miniștri, d. 73/1939, f. 67, 72, 75, 76.

43. Buletinul Camerei de Comerț și Industrie Cahul pe anul 1933, p. 3.

44. *Dezvoltare și modernizare în România interbelică. 1919-1939*. Culegere de studii. București: Editura Politică, 1988, p. 146-147.

45. Georgescu, M. *Reforme agrare. Principii și metode în legiurile române și străine*. București: Tipografia Bucovina I.E. Torouțiu, 1943, p. 148-149.

46. Bugetul drumurilor pe exercițiul 1922-1923 / Ministerul Lucrărilor Publice, Direcțiunea generală de poduri și șosele, Serviciul de poduri și șosele județul Cahul, 1922, 8p.

47. Bugetul drumurilor pe anul 1925 / Ministerul Lucrărilor Publice, Direcțiunea generală de poduri și șosele, Serviciul de poduri și șosele județul Cahul, 1925, 12p.

48. *L'Agriculture en Roumanie. Album statistique publié à l'occasion du XIVe Congrès international d'agriculture. Ministère de l'Agriculture et des Domaines*. Bucarest, 1929, p. 74, 76.

49. *Anuarul statistic al României. 1939 și 1940*, București: Imprimeria Națională, 1940, p. 500-501.

50. Banu, G. *Sănătatea poporului român*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”. București, 1935, p. 308-309.

51. Georgescu-Roegen, N. *Costul vieții în orașele românești*. În: Sociologie românească, An. II, nr. 7-8, iulie-august 1937, p. 276.

52. *Sociologie românească*, An. II, nr. 7-8, iulie-august 1937, p. 653.

53. Buletinul Camerei de Comerț și Industrie Cahul pe anul 1933, p. 12-13.

54. Ciobanu, Ștefan. *Chișinăul*, Editura monumentelor istorice, Secția din Basarabia. Chișinău, 1925, p. 74.

55. Smadu, Nicolae. *Contribuția studiului demografiei la progresul igienii în Basarabia*. Chișinău: Editura „Cartea Românească”, 1927, 20 p.

56. *Первая всеобщая перепись населения Российской Империи, 1897г. Бессарабская губерния*.

Под ред. Н.А. Тройницкого. Москва: Издание ЦСК МВД, с. 1.

57. *Dicționarul statistic al Basarabiei. Întocmit pe baza recensământului populației din anul 1902, corectat prin datele actuale statistice ale primăriilor și prin tabelele birourilor de populație centralizate în 1922/1923*. Ediție oficială. Chișinău: Editura „Glasul Țării”, 1923, p. 12.

58. Staicovici, Chr.; Iconomu, P. *Statistica anuală a României pe anul 1922*. București: Cultura Națională, 1923, p. 11.

59. *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Vol. I: Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă. București: Imprimeria Națională, 1938, p. XXVIII-XXIX.

60. *Ministerul muncii, sănătății și ocrotirilor sociale. Zece ani de politică socială în România. 1920-1930*. București: Editura Eminescu S.A., F.a., p. 192.

61. Enciu, Nicolae. *Pe urmele basarabenilor emigrați în Brazilia în anii '20 ai secolului al XX-lea (1)* // <https://www.art-emis.ro/istorie/pe-urmele-basarabenilor-emigrați-in-brazilia-in-anii-20-ai-secolului-al-xx-lea-1>

62. Ștefănescu, C. *Munca în viața economică*, în Enciclopedia României, Vol. III: Economia națională. Cadre și producție. București: Imprimeria Națională, 1939, p. 78.

63. *Populațiunea actuală a României. Cifrele preliminare ale recensământului general de la 29 decembrie 1930*. Publicațiile Direcțiunei recensământului general al populațiunei din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. București, 1931, p. 54-55.

64. *Buletinul demografic al României, Anul VIII*, nr. 10, octombrie 1939, p. 446.

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor Republicii Moldova prin intermediul artelor și mitopoeticii*.

Tab. 1

Provincia	Alimente	Îmbrăcăminte și încălțăminte	Lumină, apă, combustibil	Diverse	Transport	Chirie
Transilvania	40,9	14,8	8,5	13,7	19,6	19,6
Bucovina	40,9	15,7	9,2	14,4	17,6	17,6
Vechiul Regat	41,0	15,4	10,1	15,4	2,4	15,7
Basarabia	39,5	15,8	13,4	14,0	1,6	15,7

Tab. 2

Denumirea articolelor	Piața Cahul	
	1932	1933
Carne de vacă	16	13
Carne de porc	16	13
Făină calitatea I	8,50	7,50
Unt de vacă	75	69
Untură de porc	24	26
Șuncă	45	43
Slănină afumată	35	29
Untdelemn de gătit	30	27
Găină bucata	30	56
Pui perechea	20	30
Rațe bucata	24	24
Gâscă bucata	60	48
Curcan bucata	90	78
Crap 1 kg	12	13
Somn 1 kg	14	13
Șalău 1 kg	24	18
Ouă 100 buc.	100	91
Lapte 1 litru	6	5
Brânză albă felii	24	28
Brânză de burduf	34	30
Cașcaval	50	45
Zahăr cubic	32	29
Zahăr tos	30	26
Făină albă	10	11
Mălai 1 kg	2	2
Varză bucata	2	2
Cartofi 1 kg	3,50	2
Fasole albă	4	2
Ceapă uscată	8	3
Orez	20	18
Cafea	90	88
Ceai	220	178
Grâu 100 kg	330	403
Orz 100 kg	230	117
Ovăz 100 kg	214	138
Secară 100 kg	217	277
Porumb 100 kg	140	115
Floarea-soarelui 100 kg	290	290
Stofă pentru haine 2 m	300	264
Șifon pentru cămăși	20	28
Haine bărbățești 1 costum	1.600	1.606

Ghete de damă	400	357
Lemne de fag 100 kg	50	53
Petrol lampant 1 l	4	4
Vin de masă alb 1 l	20	10
Vin calitatea a II-a 1 l	14	8
Bere	30	28

Tab. 3

	Bărbați	Femei
Nedeclarat	89	78
65 și peste	178	185
20-64	2.673	2.738
13-19	833	891
7-12	804	775
0-6	1.094	1.032
Grupe de vârstă, ani	5.671	5.699

Tab. 4

Populația orașului după neam	Cifre absolute	Populația orașului după religie	Cifre absolute
Români	5.613	Ortodocși	9.574
Unguri	19	Greco-catolici	*
Germani	17	Romano-catolici	118
Ruși	3.017	Reformați (calvini)	*
Ruteni, ucraineni	234	Evanghelici (luterani)	7
Sârbi, croați, sloveni	*	Unitarieni	*
Bulgari	178	Armeno-gregorieni	6
Cehi, slovaci	2	Armeno-catolici	*
Polonezi	27	Lipoveni	849
Huțani	*	Advențiști	*
Evrei	803	Bapțiști	*
Greci	172	Mozaici	803
Albanezi	*	Mahomedani	*
Armeni	22	Alte religii, secte	2
Turci	10	Fără religie, liber-cugetători	*
Tătari	*	Nedeclarați	11
Găgăuzi	4		
Țigani	91		
Alte neamuri	1.116		
Nedeclerate	45		
Total	11.370	Total	11.370